

Obsah

	PŘEDMLUVA	9
	ÚVODEM	11
1	ZÁKLADY EKOLOGIE	13
1.1	Historie ekologie	13
1.2	Organismus a prostředí	13
1.2.1	Život a jeho vlastnosti	13
1.2.2	Autotrofní a heterotrofní organismy	14
1.2.3	Prizpůsobení (adaptace)	14
1.2.4	Přírodní výběr, domestikace a genetické inženýrství	15
1.2.5	Snášenlivost (tolerance)	16
1.2.6	Konvergence a divergence	18
	<i>Otázky</i>	19
1.3	Podmínky života v přírodě	19
1.3.1	Abiotické vlivy	19
1.3.2	Biotické vlivy	23
1.3.3	Vliv času	24
1.3.4	Životní podmínky a ekologická nika	24
	<i>Otázky</i>	26
1.4	Zdroje energie a látek v přírodě	26
1.4.1	Energie	26
1.4.2	Látky	27
1.4.3	Koloběh látek v přírodě	27
	<i>Otázky</i>	35
1.5	Jedinec, druh, populace - vztahy mezi jedinci a druhy	36
1.5.1	Jedinec v přírodě	36
1.5.2	Druh	36
1.5.3	Populace organismů	36
1.5.4	Lov, sběr, úroda a výtěžek	40
1.5.5	Vztahy mezi organismy	40
	<i>Otázky</i>	43
1.6	Společenstva a ekosystémy	43
1.6.1	Společenstvo	44
1.6.2	Potravní vztahy ve společenstvu	45
1.6.3	Ekosystém	50
1.6.4	Vývoj společenstev a ekosystémů (sukcese)	50
1.6.5	Hlavní ekosystémy Země - biomy	51
1.6.6	Stabilita společenstev a ekosystémů	55

1.6.7	Krajinná ekologie	56
	<i>Otázky</i>	58
1.7	Ekologie jako vědecká i užitá disciplína	58
1.7.1	Ostrovní ekologie	58
1.7.2	Invazní ekologie	59
1.7.3	Paleoekologie	59
1.7.4	Využití poznatků ekologie v praxi	60
	<i>Otázky</i>	62
2	NAUKA O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ	63
2.1	Základní pojmy	63
2.2	Vznik a vývoj lidské civilizace	64
2.2.1	Vývoj člověka	64
2.2.2	Vliv činnosti člověka na prostředí	65
2.2.3	Změny ve společnosti	69
	<i>Otázky</i>	70
2.3	Růst lidské populace	70
2.3.1	Rozšíření člověka na Zemi	70
2.3.2	Exponenciální růst	71
2.3.3	Hlavní faktory růstu počtu obyvatel	72
2.3.4	Demografická revoluce	73
	<i>Otázky</i>	76
2.4	Ochrana biologické rozmanitosti Země	77
2.4.1	Počet druhů na Zemi	77
2.4.2	Vznik nových druhů (speciace)	78
2.4.3	Zánik druhů (extinkce)	79
2.4.4	Význam organismů pro člověka	81
2.4.5	Ochrana přírody	83
	<i>Otázky</i>	84
2.5	Ovzduší a klima	84
2.5.1	Složení atmosféry	84
2.5.2	Skleníkový jev	85
2.5.3	Ozonová vrstva	87
2.5.4	Změny klimatu a poškozování ozonové vrstvy způsobené činností člověka	89
2.5.5	Znečištění ovzduší	91
	<i>Otázky</i>	96
2.6	Využívání a znečišťování vody	97
2.6.1	Charakteristika vody	97
2.6.2	Využitelné množství vody	98
2.6.3	Počet obyvatel a dostatek vody	99
2.6.4	Znečištění vody	101
	<i>Otázky</i>	107
2.7	Využívání půdy a produkce potravin	108
2.7.1	Složení půdy	108
2.7.2	Plocha půdy na Zemi	109
2.7.3	Změna struktury půdy a její poškozování	109
2.7.4	Ochrana půdy	114

2.7.5	Půda a produkce potravin	115
	<i>Otázky</i>	117
2.8	Energie, látky a odpady	117
2.8.1	Energie a její využití	117
2.8.2	Zdroje energie	118
2.8.3	Prostředí a hmota	124
2.8.4	Odpady	126
	<i>Otázky</i>	132
2.9	Zdraví lidí a životní prostředí	133
2.9.1	Přirozená a civilizační rizika	133
2.9.2	Vlivy prostředí ovlivňující zdraví	134
2.9.3	Účinky vlivů prostředí působící na zdraví	137
2.9.4	Vztah dávky škodliviny a jejího účinku	139
2.9.5	Dobrovolná a vynucená zdravotní rizika	141
	<i>Otázky</i>	142
2.10	Lidská společnost a prostředí	142
2.10.1	Ekonomický rozvoj a zachování přírody	143
2.10.2	Rozdíly mezi bohatými a chudými státy	143
2.10.3	Udržitelný rozvoj společnosti	144
2.10.4	Nástroje společnosti k ochraně prostředí	146
	<i>Otázky</i>	147
3	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY	148
3.1	Charakteristika území	148
3.1.1	Klíma	148
3.1.2	Obyvatelstvo	148
3.1.3	Výroba	149
3.1.4	Doprava	151
3.2	Znečištění složek prostředí	153
3.2.1	Ovzduší	153
3.2.2	Voda	156
3.2.3	Horninové prostředí a půda	159
3.2.4	Lesy	160
3.2.5	Odpady	161
3.3	Ochrana přírody a krajiny	161
3.3.1	Historie a současný stav	161
3.3.2	Problémy ochrany přírody v České republice	163
3.4	Hodnocení ochrany životního prostředí a výhledy do budoucna	164
3.4.1	Příčiny zlepšování a zhoršování stavu životního prostředí	164
3.4.2	Financování ochrany životního prostředí	165
	<i>Otázky</i>	165
3.5	Přehled důležitých zákonů a některých dalších obecně závazných předpisů na ochranu životního prostředí v ČR	166
	POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	169